

ÁLVINISTA VILÁG

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR

TARTALOM

T.S.: A reformáció tegnap és ma. — Borbáth Dániel: A praedestináció és az imádságom. — MÚLT ÉS JELEN. Bartha Lajos: A két kántor. — A kalotaszegi Néprajzi Múzeum megnyitása. — SZOCIÁLIS KÉRDÉS. Nits I.: Munkanélküliség. — „Láthatatlan templom“. — Orth Imre: Nem minden vegyesházasság lélektemetés. — KÉZ A KÉZBEN. Kérek feleletet. — KRÓNIKA.

A vasárnapi iskolai munka alapelvei.

DR. IMRE LAJOS.

Ára 8 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj-Kolozsvár, Ref. Theologia.

Megjelentek!

Megjelentek!

**A vasárnapi iskolák növendékei részére a legújabb
művészi kivitelű**

Vasárnapi iskolai szorgalmi képek.

Az „Ifjú Erdély” kiadóhivatala egyelőre két sorozattal indult meg. Minden sorozat tíz képet tartalmaz, amelyek kép-magyarozó szöveggel és bibliai mondásokkal vannak ellátva. Az első sorozatba fel vannak véve: Kálvin János, Luther Márton, Zwingli Ullrik, I. Rákóczi György, Bethlen Gábor, Károli Gáspár, Szenci Molnár Albert, Bod Péter, Bólyai Farkas és Szegedi Kis István arcképei, míg a második sorozatba a dési, kolozsvári, magyarvalkói, marosvásárhelyi, nagyenyedi, ótordai, szentimrei és a sepsiszen györgyi református templomok, valamint a vajdahunyadi vár és végül a marosillyei Bethlen-kuria lettek felvéve.

Egy darab kép ára 1 Leu. A 20 képet tartalmazó két sorozat ára 20 Lei. -- A portó külön számíttatik fel.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj-Kolozsvár, Ref. Theologia.

Most jelent meg!

Most jelent meg!

Egymás terhét hordozzátok

cím alatt a „Kálvinista Világ” kiadásában egy *vezérfonal*, mely „Az Úr csodásan működik” című vezérfonal módozataival az **evangélium szociális üzenetét** tárja fel a társadalmi, családi, erkölcsi és vallásos életre való vonatkozásában.

Férfi-, nőszövetségi, ifjúsági bibliakörök, valamint magánosok használatára különösen ajánlható.

Ára 8 lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj-Kolozsvár, Ref. Theologia.

KÁLVINISTA VILÁG

SZERKESZTI: Dr. TAVASZY SÁNDOR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ-KOLOZSVÁR, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

VII. ÉVFOLYAM

1933. OKTÓBER 31.

10. SZÁM

A reformáció tegnap és ma.

A reformáció nemcsak a tegnapé, hanem a máé is. Ha csak a tegnapé volna, úgy csak a megemlékezésre kötelezne, de mert a máé is, ennél fogva új és új döntés elé is állít. A reformáció nemcsak történeti esemény, hanem élő folyamat, amelynek sodró ereje van. Ez a sodrás, áramlás sokszor a felszín alatt van, de él és hat. A protestáns egyházakban ez az élő reformáció az, mely folytonosan új életet teremt. Az élő reformáció a Szentlélek-Isten nagy aktusa. Innen ered a sodró ereje és az igazsága!

A reformáció éppen ezekből kifolyólag sohasem volt merőben új, mert a reformáció végigvonul az egész egyetemes keresztyén egyház életén. A reformáció ama történeti eseményben, melynek napját 1517 október 31-ben állapította meg a történelem, csak kirobbant, elemi erővel felszínre tört. A Szentlélek-Isten tette robajos erővel megrázta az emberi történeti intézmények alapjait. Ezért mondotta Kálvin, hogy a reformációban tulajdonképpen nem Luther szólt, hanem általa az Isten Igéje zendítette meg az eget és rázta meg a földet!

A reformáció nemcsak a római egyházzal szállott szembe, hanem szembeszállt és szembeáll mindig, azzal az emberi törekvéssel, amely az Istent az ember szolgálatába, az emberi lelket pedig emberi hatalom szolgálatába akarja vonni. Az Isten Isten és az ember ember, az ember pedig az Istené. Az emberhez csak annak a hatalomnak van joga, amely hatalom az Isten szolgálatában áll!

A reformáció tehát, mint a Szentlélek-Isten aktusa az egyházban, soha meg nem szűnik. A római kovász és a zsidó kovász ma is benne van még mindenik protestáns egyházban. Folytonosan éreznünk kell erjesztő hatását, tehát védekeznünk kell, protestálnunk kell. Nem azért csak, hogy protestáljunk, hanem protestálunk azért, hogy azok a javak, igazságok és igények, amelyek az Isten Igéjében rejlenek és élnek, szabadon érvényesüljenek!

A reformáció protestál ama római kovász ellen, amely emberi érdemszerűségekkel akarja az Istent egy emberi impérium alá hajtani. És protestál ama zsidó kovász ellen, amely Mammonok és Bádlok előtt akar hódolatra bírni!

A reformáció a Szentlélek-Isten parancsa, amely soha meg nem szűnik kötelezni. A reformáció tehát szakadatlan engedelmességre készítet a Szentháromság egy, örök, igaz Isten előtt!

T. S.

A praedestináció és az imádságom.

I. *A Krisztusban való élet nem emberi lehetőség.*
Nem egy ama lehetőségek közül, amelyekkel az ember rendelkezik. Aki Krisztusban él, átlépte azt a szférát, melyen belül az emberi lehetőségek vannak és ott van, ahol Isten lehetőségei történnek.

A Krisztusban való élet az első parancsolat teljesítése. „Én az *Ur* vagyok a te Istened, aki kihoztálak téged . . . , ne legyenek neked idegen isteneid.“ Az Ó-testamentum summája ez. Másképen így fejezi ki: „Szeresd az Urat a te Istenedet teljes szivedből.“ *Ádám*, az Ember ezt nem akarta. Nem kellett neki az *Ur*, az Isten, önmaga akart, a maga számára az lenni. Nem szerette, hanem elfordult tőle. Ez a magára nézés, ez a lázadó tett, ez a *bűn*, az a sajátosan emberi, amely az ember szféráját betölti. Aki Krisztusban van, azt teszi, amit *Ádám* nem akart. Istennel közösségben él a szeretet által s minden, minden javára van, hogy ez a közösség az üdvben teljessé legyen. (Rom. 8:28.) Ez az új élet.

Erről az új életéről beszélünk. Van tudomány is, mely isteni csodáit tanokban próbálja kifejezni. A tan, a dogma egy citadella, mely mint kőfal, emberi fogalmakkal védi, az ember világában, Isten igéjéből való egy-egy isteni sugárát, igazságát, erejét ennek az új életnek. Ilyen citadella a praedestináció tan is. A ref. keresztyén dogmatikában a csúcspont. Amit a Szentháromság Isten tetteiről tanokban kifejez, annak csúcspontja a praedestináció. Ez alkalommal a legfelsőbb citadella világát, erejét, kincsét tekintjük meg.

II. Praedestináció magyarul eleveelrendelés.

Az új élet, a Krisztusban való élet nem emberi erőfeszítések eredménye. Nem a jócselekedetek által szerzett érdemért nyerem, amint azt a róm. kath. gondolkozás vallja. Nem a hitem szerzi meg, amint azt a lutheránus gondolkozók kifejezik. *Alapja az Isten végzése.*

Pál apostól írja az efézusi levél 1:3 s következő verseiben „Áldott legyen az Isten, és a mi Urunk, Jézus Krisztusnak Atyja, aki megáldott minket minden lelki áldással a mennyekben a Krisztusban, a szerint, amint magának kiválasztott minket Ő benne világ teremtése előtt, hogy legyünk mi szentek és feddhetetlenek Ő előtt szeretet által, eleve elhatározván, hogy minket a maga fiaivá fogad Jézus Krisztus által az Ő akaratjának jó kedve szerint“. Ez az új élet. A Krisztusban való élet. *Szentnek lenni.* Szent azt jelenti, elkülönített, Istenhez tartozó. Feddhetetlen, a bűntől mentes. Mind ez az Istenhez tartozás a *szeretet által* van. Ez pedig, hogy mi így fiai legyünk Jézus Krisztus által, azért van, mert Ő *eleve elhatározta ezt*, az Ő akaratjának jó kedve szerint. A következő versekben (6—12) még világosabb, hogy a Krisztusban levő életnek alapja Isten eleve elrendelése. Az örök isteni dekretum s nem a mi erönk, akarásunk. Ezt nem lehet megszerezni. Adatik.

A rómaiabéliekhez írt levélben, mikor az apostól az Isten szeretetéről beszél, ezt írja, „Tudjuk pedig, hogy azoknak, akik az Istent szeretik, minden javokra van, mint akik az Ő végzése szerint hivatalosok, mert ak ket eleveismert, eleve el is rendelte, hogy azok az Ő fiának ábrázatához hasonlatosak legyenek, . . . ak ket pedig eleve elrendelt, azokat el is hívta, és akiket elhívott, azokat meg is igazította, akiket pedig megigazított, azokat meg is dicsőítette“ (8:28—30). Aki az Istent szereti, az tudja, hogy nem önmaga s nem is ember térítette erre. Nem magától lépett a szakadékok között a keskeny útra. Krisztusban való élete nem szerzemény, hanem adomány, elhívás, örök végzés. Azért dicsőített meg, mert megigazított. Megigazított, mert elhivatott. Elhivatott, mert eleveelrendeltetett, m vel Isten eleveismerte.

A praedestináció citadellájában azonban ennél több van. Isten nem tömeget választott ki, hanem egyeseket. Ez a kiválasztás személyszerinti. *Ádámot* elveti, *Ábrámot* k.vá'aszítja, *Ézsaut* gyűlöli, *Jákobot* szereti, a *Faráót* megkeményíti, *Mózes*t elhívja. Személy szerint döntött az Isten az örökkévalóságban, ez az enyém, az pedig nem.

A római levél 8-ik részében teljes világosságban áll ez előttünk. Egészen félelmes, az ember megütközik ezen a tetten. De épen itt látszik meg, hogy kicsoda az Isten, mennyire az Isten, az Isten és tettei *qualitätsban*, milyen egészen másak, mint az emberi tettek s amelyekhez az emberi világ szokott.

„Nem mindnyáján fiai, akik az Ábrahám magvából valók, hanem Izsákban nevezeték néked a te magod, azaz nem a testnek fiait az Isten fiai, hanem az ígérőt fiait tekintti magul, mert ígérőnek beszéde ez: Ez idő-tájban eljövök és Sárának fia lesz.“ (7—9.) Izsák magyarául ezt teszi: nevetnek. Az emberek nevetnek ezen. Az öreg asszonyrak, akitől senki sem vár semmit, fia lesz s ez az örökös és nem a másik. De ez az Isten. A lehetetlen lehetséges. Ő így cselekszik. Ő így ígér minden és ezért lehetséges a lehetetlen. Ezzel vezeti be Pál a kettős praedestinációról szóló fejtegetéseit.

„Nemcsak pedig, hanem *Rebeka* is, ki egytől fogant méhében, Izsáktól a mi atyánktól, mert mikor még meg sem születtek, sem semmi jót vagy gonoszt nem cselekedtek, hogy az Istennek kiválasztás szerinti végzése megmaradjon, nem cselekedetekből, hanem az elhívótól, megmondattott neki, hogy: A nagyobbik szolgál a kisebbiknek. Miképen meg van írva: „*Jákobot* szerettem, *Ézsaut* gyűlöltém.“ (9:10—13.)

Izsáknak két fia lesz. Mielőtt megszülettek volna, mielőtt cselekedeteik méltóvá tennék, elhangzik az *Ur* ítélete: „A nagyobbik szolgál a kisebbiknek.“ Miért ez az embert megütköztető ítélet? Azért, „hogy az Istennek kiválasztás szerinti való végzése megmaradjon, nem cselekedetekből, hanem az elhívótól“. De miért, teszi ezt az Isten? Azért, mert „*Jákobot* szerettem, *Ézsaut* pedig gyűlöltém“. Az ember mégjobban megütközik. Hát ez az Isten? Igen ez. Ennyire szuverén, ennyire hatalmas. És ennyire kiszolgáltatott, semmi előtte az ember. Ilyen *senki* az ember és ilyen *mindenható* az Isten. Kiválaszt és elvet, szeret és gyűlöl, életet és elpusztít. Itt a praedestináció citadellájában tör föl teljes fényvel az első parancsolat: „Én az *Ur* vagyok a te Istened.“ Az *Ur* az Isten. Az ember megretten. Rettenetes, hát ez az Isten? Aki így cselekszik, aki előtt semmi az ember és a tette? Aki előtt porszem az ember, akit elvet vagy kiválaszt a maga akarata szerint, az ember bele-szólása nélkül? *Igen*, ő az Isten, aki ennyire Isten, csak ő az Isten. Az, akit az ember szeretne tudni Istennek, az a jámbor öreghez hasonló befolyásolható valaki, csak bálvány kép az emberek képzetében. Ő az Isten ez, akinek itt a kijelentésben magát megmutatta. Az Isten Isten és az ember ember, csak ember.

„Mit mondunk tehát: Vajjon nem igazságtalanság-e ez az Istentől?“ fejezi ki Pál apostól ezekre az emberi kérdést. Ez az embernek, a felséges Isten istensége realitása előtt semmivé vált embernek a maga emberi nagyságát, állását valahogy menteni akaró, lázadó ellen-állása, az emberé, azé, aki nem ismeri az Istent. Igazságtalanság ez az Istentől. Aki így cselekszik, az nekünk nem Istenünk. Nekünk más Isten kell. Istennek ez a befolyásolhatatlan, megközelíthetetlen, kikutathatatlan szuverén felsége ez, ami az ember szférájában az ember számára a legnagyobb megütközés. Ez ami a praedestináció citadellájában ragyog a legteltesebben, ezen ütközik meg az *Ádám* világának embere a legjobban. És mégis, aki ellen tiltakozik, akit igazságtalansággal vádol az ember, akit semmi áron nem óhajtt Istenének, Ő az Isten, aki nem is volna Isten. ha nem ilyen volna. Pál apostól az *ádami* kérdésre így felel: „Távol legyen. Mert *Mózes*nek ezt mondja: *Könyörülök* azon, akin *könyörülök*, és kegyelmezek annak. akinek kegyelmezek, annakokáért tehát nem azé, aki akarja, sem nem azé, aki fut, hanem a *könyörülő* Istené, mert azt mondja az írás a *Faráónak*, hogy: azért támasztottalak téged, hogy megmutassam benned az én hatalmammat, és hogy hirdessék az én nevémet az egész földön. Annakokáért

akin akar, könnyörül, akit pedig akar, megkeményít.“ (14–17 v.)

Nem történik itt igazságtalanság. Ézsauak, a Fáraónak nem voltak jogai. Ezzel, hogy megkeményítették, nem kaptak mást, mint ami emberileg ugyanis a részük lenne. Nem mondhatják, hogy nem azt kapták, amit nem érdemeltek. Rajtuk Isten megmutatta igazságát. Ők erre teremtettek. Az emberi lázadást elnémítja a kép, amit Pál apostól tovább használ „kicsoda vagy te óh ember, hogy versengsz az Istennel? Avagy mondja-e a készítvény a készítőnek: miért csináltál engem így? Avagy nincsen-e a fazakasnak hatalma az agyagon, hogy ugyanazon gyuradékból némely edényt tisztességre, némelyt pedig becstelenségre csináljon“. Amint a fazék nem szólhat a fazakasnak, hogy őt miért nem virág-vázává és miért szennytartóvá formált, úgy az ember sem. Isten adta az életét, Isten akaratából van, és lesz azzá, amire Istennek szüksége van. A teremtmény teremtő, a Teremtő pedig Teremtő. Itt a praedestináció citadellájában ragyog fel a teremtető Isten felsége a legteljesebben. Csak a praedestinációs hitű hisz igazán a Teremtőben.

Nekünk azonban még többet kell e citadellában meglátni. Az Ézsau, a Fáraó Istenében a Jákob, a Mózes Istenét, aki akkor, amikor azokat elveti, rajtuk könnyörül, minket szeretett örök szerelemmel.

Az Ézsau Istenében meglátni a Jákob Istenét, az elvető, felséges, az embert megrettenítő istenségű Istenben, a könnyörülő Atyát csak a praedestinációs citadellájában lehet. Ezt a tényt, ezt az isteni csodás igazságot, ezt az emberi értelem által elhordozhatatlan, meg nem érthető isteni igazságot, *Istennek ezt az önmagáról adott kijelentését* védi ez a citadella, a praedestináció tan.

Ezt látta Luther, amikor a Mennybéli felséges Isten c. ének II-ik versét írta:

*Te noha ily felséges vagy
Érőd s méltóságod ily nagy;
Mégis minket, kik föld pora,
S hitvány férgek vagyunk arra
Méltóztat, hogy fláidnak
Hívuunk s te Mi Atyánkknak.*

Ez a praedestináció tanban levő isteni ajándék: Az Ézsau Istene: neked a Jákob Istene. Ez az Isten, aki annyira felségesen, félelmesen, elhordozhatatlanul Isten, ez téged szeret. Ez az Isten, aki nem annak adja aki fut, aki akarja, hanem akit az ő jó tetszéséből könnyörül: ez az Isten, a te Atyád. Te nem azért vagy gyermeke, mert te futottál, mert akartad, nem a te hited érdemelte ki ezt, hogy az ember szférájából Krisztusban az övé légy, hanem mert Ő örök szeretettel szeretett, „és hívott szent hívással, nem a mi cselekedeteink szerint, hanem az Ő saját végzése és kegyelme szerint, mely adatott nekünk Krisztus Jézusban örök időknél előtte“. (II. Tim. 1:9.)

Ez a bizonyosság, csak azé, aki bepillantott a praedestináció citadellájába.

Sok kérdés szokott ilyenkor a lelkekben lenni. Hogy e kérdések ne zavarjanak a továbbiakban dr. Tavasz Sándor Dogmatikájából idézek egy részt. „Az elvetettek nézve pedig megállapíthatjuk, hogy soha a megbizonyosodás kérdése ezek előtt fel nem merül. Az elvetettek merőben istentelenek, tehát soha sem tehetnek pl. ilyen nyilatkozatot: engem az Urísten ugyanis elvetett. Aki ilyen nyilatkozatokat adnak az elvetettek szájába, azok légtüres térben bölcsekednek. Ha pedig valaki előtt komolyan felvetődik a kérdés, vajon nem vagyok-e elvetett és mint megdöbbenés komoly bűnbánatban ébredezik ennek a tudata, ez már „... halvány de isteni jele annak, hogy ezt az örök dekretumot, mely az ő üdvösségüket határozza el, kezdi Isten végrehajtani (Ravasz)“ 256 old.

III. Ezek után megnevezhetjük az imádságot a praedestináció világában. Sok lélek számára éppen kérdésessé válik az imádság e ponton. Miért és hogyan imádkozzam ahoz az Istenhez, aki nem annak adja, aki akarja,

sem annak, aki fut, hanem akit az ő jó kedve szerint könnyörül?

E ponton el kell határoznunk a praedestináció tant, a gondviselés tanától. A fenti félreértés innen származik. A praedestináció tan az üdvörlől szól. Azt fejezi ki, hogy az üdvnek alapja Isten örök kiválasztása. Az, hogy engem ma baleset ér, hogy a fejemre esik egy téglá, vagy elvész a betétkönyvem értéke, az nem örök elhatározás, eleveelrendelés. A vég az biztosítva van, de hogy Isten ehez a célhoz milyen utakon vezet, az az ő gondviselő, atyai elhatározásától függ. Az ember élete nem egy gépies lepergetése egy már előre elkészített, minden következő lépést már előre meghatározott, lezárt tervnek. Nem egy kész film, ami csak leperog, hanem a gondviselő Isten naponként, mint Atya irányítja az életet, legjobb atyai belátása szerint a cél felé. Ha kell büntet, betegséget ad, próbát mér. A gondviselő Atya és gyermeke között érintkezésre, beszélgetésre feltétlenül szükség van. A gyermek el kell mondja Atyjának, ami a szívében van, ami bántja, amiért küzd, amire vágyik, de főképpen az igazi gyermek a hálával nem marad adós. És az Atya meghallgatja a gyermeke óhaját, megfigyeli a küzdelmeit, figyel a hálaadására s aszerint dönti el, milyen utakon vezet.

Ha a praedestináció és gondviselésről szóló tan elválasztásával megláttuk, hogy a praedestináció tan nem bűnít meg az imádságot, nézzük meg, miért lehet igazi imádsága csak a praedestinációs léleknek.

Az, ami az imádságnál a legfontosabb, a *bizonyosság*, csak a praedestinációs hitű emberé. Az tudja, hogy valóban Isten az, akit én mint Istent megszólítok, Urísten, mindenható Ur, akihez lehet imádkozni s akit egyedül illet meg imádság s másodsor tudja, hogy ez a felséges Ur, ez az elhordozhatatlan istenségű Isten az én üdvre való praedestinációmban nekem kegyelmes Atyám lett. Megteheti amit kérek, mert mindenható Ur és meg is teszi, mint szerető Atyám, ami jó. Az imádság e bizonyossága — enélkül pedig nincs imádság — csak a praedestinációs hitű léleké.

E lélek, aki a konfirmációban, mint hitvallását mondotta el a Heidelbergi Káté első kérdésére a feleletet, aki bizonyos arról, hogy nem önmagáé, hanem Isten tulajdona Jézus Krisztus által s tudja, hogy ez örök dekretum alapján történt, csak az ő ajkáról szállhat e megszólítás: „Atyám!“ „Mi Atyánk!“ Nem bizonytalan az üdv felől, nem remeg, nem fordul Szűz Máriához s másokhoz, hanem erős fundamentuin állva, bizalommal szól: Atyám. Ez a *gyermeki bizonyalom* csak a praedestinációs hitű imádkozóé.

A harmadik ajándéka az imádságra nézve a praedestináció tannak az *alázatosság*. Akinak a kiválasztó Istene, a Jákob Istene, a Szerető Atyja, elvető Isten is, Ézsau istene is, az nagyon alázatos lesz imádságában. Amint nem bizonytalan, úgy nem is követelőző. Kérései nem vonatkoznak hiábavalóságokra. Ez a lélek tudja, mit kapott, mennyire lekötözött, mivel tartozik.

A *bűnvallásnak*, ami az igazi imádság fontos alkotórésze, csak e ponton van igazi lehetősége. Mint Isten kegyelmezett gyermeke vétkezett, amikor vétkezett. A bűnvallomásnak és a bocsánat-esdeklésnek igazi mélységét, fájdalmas keserűségét, komolyságát, valódiságát csak a praedestinációs hitű imádságban találjuk meg.

Ami az imádságban a legfontosabb, a *hálaadás* az, ami a praedestinációs lélek egész imádságát átszövi.

Ma nemcsak az emberi világ emberi dolgait figyelők, de keresztyének is nagyon kevesen néznek be a praedestináció citadellájába s ezért kevés az igazi imádság.

E sorok erre akarnak segíteni. *Borbáth Dániel.*

A szociáldemokrata Németország egész sereg úgynevezett világi iskolát állított fel, amelyben nem volt hitoktatás. Most ezek az iskolák egymás után oszlanak fel. Egyszerűen otthagyták a növendékek, pedig az átmenet az evang. iskolákba nem könnyű, mert az elmulasztott hitoktatást előbb pótolni kell a tanulóknak. Neukölnben például 11 ilyen iskolából 8 oszlott fel,

A két kántor.

— Erdélyi művelődéstörténeti kép. —

Kerekes Márton, így hivták Fejérd agg ref. kántorát.

A falu vén kántornak hívta. Soha senki sem emlékezett arra, hogy kánturam valaha ifjú lett volna. Vénsége fogalommá vált az egész vidéken. Annál csak egy nagyobb nevezetessége volt rektramnak, ami már körülményesebb dolog volt. Az egész faluban csak neki volt szamara. Nem is mert volna a faluban senki szamarat szerezni. A falu egyetlen szamara iránt megkülönböztetett tisztelettel viseltetett úr és pór egyaránt. Ha valakit leszamaraztak: kántor szamara volt a titulusa.

De aztán tudta is Kerekes uram emelni az ő négy lábú szamarának nimbusát. Dogma volt a faluban, hogy a négy lábú szamar szent állat. Az ótestamentum bővölködik szamar törtérikben. Bálám szamar beszédes állat. No aztán, a patriarchák mindenikének sok szamarai valának. Saul úgy lett király, hogy elveszett szamarait kereste stb. stb. . . . Az újtestamentom is eléggé bővölködik szamarokban. Jézus is szamarháton megy virágvasárnapon Jeruzsálembé, a nagy ünnepegre.

Márton mesternek hát nem nagy fáradságába került a hivekkel bevételni, hogy a négy lábú szamar szent állat. Sőt megkülönböztetendő minden kéllábú szamaraktól. Mert valának Kerekes mester iskolájában kéllábú csacsik bőviben. Ezekről meg hangosan hirdette csengő tenor hangján a jó öreg, hogy nem szent, sőt szemtelen állatok!! Azok is voltunk. Nagyon sokat bosszantottuk a jó öreget.

Csak 80 éves volt. Született 1792 ben. 1872-ben lógósnak vittek az első klassisba, Kerekes uram keze alá, hogy ne lábatlankodjak otthon. Onnan az első nap hazafutottam.

Amint a klassis első padjában leültetett és kiált vala, hogy: silentium, uccu, vesd el magad, hazáig meg se álltam. Otthon azt mondták: Na, belöled se lesz főispán! Igazuk volt: nem is lett.

Másnap azonban ismét felvittek és Kerekes mestram áhíthatosabb hangon kezdett velem beszélni. Jól emlékezem az intő, serkentő, buzdító szavakra, hogy: A tudományak gyökerei keserűek, de gyümölcsei édesek!! Szent Isten!! Rettentően megijedtem, hogy most már jönnek a keserű gyökerek. Torma, üröm, bürök stb. Félelmesen vártam a gyökereket. Nem jöttek, de a gyökerek állandóan fejemben motoszkáltak.

Otthon aztán délben előálltam, hogy az iskolában muszáj keserű gyökereket fogyasztani, mert különben nem lesz tudós belőlünk. Ezt tanultam én ma az iskolában. Szegény jó apámnak kiesett a hosszuszárú pipa a szájából — kacagtában.

Délután előszedte az öreg Kerekes mestert. Számon kérte, hogy micsoda bolondságokat tanít a gyermekeknek. Pátrónusi méltóságával ránehezedett az öreg mesterre, hogy miféle gyökereket akar megéltetni a gyerekekkel.

Az öreg Kerekes szabódott, mekegett, de hát nem tudta mire vélni a dolgot, mert hiszen az öreg már nem emlékezett „a tudományok gyökereire“, melyeket nekem adott be.

— Öreg vagyok már Tekintetes ur! — mondogatta szegény.

No hát 80 év és a tanítás! . . .

Aztán az ő alakja! ? Szikár, ölnyi magas, csupacsont, vékony. Koponyája fénylett a kopaszságtól, erei kiülők, folyton lüktetők, arcsontjai tatárosan kiállók. Maszatos, nagy bajsza kuszált. Tüzesen égő, lelkes szemei valósággal perzseltek. Nyakán az ádámcsutka mikor beszélt, taktust ütött. Nyakának erei mint a kötelek. Széles, kiálló hatalmas melle; hasa nem volt, lapos valami jelezte a fejérdi kepétől nem nőtt pocakja helyét. A lábai mintha egyenesen melléből szállottak volna le és kotyogtak a csizmája szárában. Kajla nagy kalapot viselt. Mellénye felett sarkigéző, hosszú kabát. . . .

Ilyen figura volt Kerekes Márton az én első nevelőm!! Isten nyugosztalja haló poraiban; mintha I. Rákóczi György idejéből szakadt volna ide. A falusi gyermekek annyit tanultak tőle, amennyi a falunak bőven elegendő volt. Észbontó elméletek, világrengető eszmék nem rontották meg vérét sem a népnek, sem a tanítónak.

A főtárgy az iskolában a vallás volt. Aki a zsolnárt énekelni nem tudta — bajba került. A szentírténeket kellett tanulni és nem a tizedes törtéket. A törték tudása nélkül megélt a falusi ember bölcsen és okosan. Mert bár jómagam 52 éve tanítok, sok falusi iskolai vizsgán elnököltem, a falu népe közt vénhedtem meg és évenként ott vagyok több helyen az iskolai aratás betakarításánál, több száz falusi vizsgát hallgattam és vezettem végig; azt azonban soha sehol a népnél nem tapasztaltam és soha nem láttam, pedig vele éltem, hogy magánéletében számtani műveleteinél, mér-tani kiszámításainál a négy egész számú alapmiveleten felül, valaha valamit a maga lábán járva — csinált volna meg. Nem bizva a falusi iskolában szerzett tudásában és önmagában, mindig magasabb tudású embert, papot, tanítót és más falusi vagy városi intellektuelt hívott segítségül. Falusi nép ilyen fontosabb dolgiban még önmaga iránt is bizalmatlan.

Jogi érzéke is van, de a legcsekélyebb ügy-nél is szívesen kérdez ügyvédét, vagy más

hozzáértőt, lehetőleg többet is, nehogy félrevezessék. Csak betegségében nem közlékeny. Csak akkor hív orvost, mikor már senki sem segíthet rajta.

Hogy a mértani művelettel hogy áll a falusi ember: álljon itt egy kis rövid igaz történet:

A falusi iskolában az osztályban legjobb fiú volt Kovács Samu. A számtanból kimagaslott az osztály felett, a törtekkel is tudott számolni.

Egy alkalommal, vasárnap délután Samuékhoz megyek. Samu paszulyszemekkel babrál a láda tetején.

— Mit csinálsz Samu? — kérdem.

— Holnap apám Kolozsvárra megy és visz 8 véka tengerit, 15 tojást, tejfelt stb., nekem most ki kell kalkulálnom, hogyha ilyen vagy amolyan árban adja el, miből mennyit és összeszen végül mennyit kell kapnia?!

— És te ezt paszulyszemmel számitod ki, Samu? Hiszen te írásban tanultál számolni?!

— Igaz, de az írás sohasem biztos. Az írás csal, de a paszuly soha!!

Nem vitatkoztam vele, de most vén koromban is eszembe jut és ma sem tudom, hogy miért van a falusi ember élete oly messzi az iskolától? Ma sem jutott közelebb oda, ott van, ahol 70 év előtt. Sőt ma jobban távolodik, mert keservesen tapasztaljuk, hogy a legtöbb helyen lerongálja a család, amit az iskola épít. Régen csak épen annyit tanítottak a falusi iskolákban, amennyire annak a falusi embernek szüksége volt. Azt aztán meg is tanulta, el sem is feledte.

Kerekes Márton mester megrögzött régimódi tanítási rendszere már az újabb generációnak kezdett nem tetszeni. Megunták az öreg szolgát. Az öregnek azonban nagyobb sora akadt. Ki hallotta valaha hírét a „szabatárinak?” A mai nevelő egyéniségek (pedagógusok) el sem hiszik, ha elmondom, hogy mi volt a *szabatári*, mire Kerekes bácsi bennünket már iskolába lépésünk után jó eleve kitanított.

Az iskoláról szeptemberben még szó sem volt. Csak majd késő ősszel, úgy kukoricaszedés után, mikor már az „istenfélő szent hiveknek” nem volt többé a mezőn szükségük a gyermekekre. Mondjuk nő úgy november felé. Az első oktatások közé tartozott a szabatárinak pontos megtanulása. Ezt pedig mestram úgy magyarázta, hogy aki két-három cső tengerit hoz: az délután a szabadban játszhatik, nem muszáj a klassisban görnyednie...

A hiuban minden háznál volt tengeri. Naponta fogyatkozott is 2—3 csővel. Fellopóztunk és kabátjaink, mellényeink alatt szállítottuk a kulturadót.

Apám a dolgról nem tudott, amig rajta nem csipelt. No lett akkor baj. Nyomozás stb Kerekes mesterral szembesítettek. Kikérdezték a tanulókat. Apám nagy dolgot csinált ebből. A pap épen akkor jött ki Marosvásárhelyről az ecclesiába. Megválasztását apám eszközölte, mint

pátrónusa, vezetője a népnek. Addig az iskolába intelligensebb család gyermeke nem igen járt, senki olyan nem is lévén a faluban. A szabalarit a nép törvényszerűnek tartotta. Nem is bánta hetenként a pár cső tengerit. Ezt apák, nagyapák, dédek és úkapák is vitték. Valahogy holmi kegyes adománynak tekintették, ami bátran ráfért a vén kántorra, a különben szegény fizetés mellett. Fizetése volt 5 hold szántó, 2 hold kaszáló élvezet, dézma 14 forint — minden háztól, 1 véka tengeri, lehetett 40—50 ház. Minden tanuló után 20 krajcár. Temetésért 20 krajcár. Énekes búcsuztató 30 krajcár. Lakás: egy agyagpadlós szoba a klassissal szemben. Ugy-e bizony ráfért a szabatári mellékjövedelemül.

Apám nem is a mellékjövedelmet sajnálta, nem volt ő rossz ember, nem is akart rosszat. Főképp az nem fért a fejébe, hogy miként lehetesen, hogy a gyermekeknek több a felénél kint játszadozik minden délután az udvaron. Amugy is alig volt harminc iskolás gyermek. No, tenni kell valamit a rend érdekében. Összetanácskoztak hát az ifjú pappal és elhatározták, hogy az öreg, nyolcvan éves Kerekes mestert, hosszas szolgálatainak elismerése mellett — nyugdíjazzák!...

De hogy lehessen 60 éves iskolamesteri érdemeiket kellőleg méltányolni? Hát csak akkori rendes szokás szerint, hogy t. i. a fizetést két részre osztják és fele leend nyugdíj és fele pedig az új tanító fizetése. A presbyterium ki-mondotta a határozatot. Új tanítót hoztak.

Az új pap mikor kijött a marosvásárhelyi classis preceptorságból, otthagya 3 évig kedvenc volt szolgáját, Nagy Ferencet, aki akkor a gimn. 4-ik osztályát járta. Szegény, torboszlói fiú volt. Irt neki. Itt fényes állás ürült meg: a fejrői kántortanítóság. Jöjjön azonnal! Nagy Ferenc rögtön elindult gyalog Marosvásárhelyről és meg sem állt Fejérdig, ami még Kolozsvártól is 17 km. Vasut még nem volt. Két nap alatt odaérkezett. Elfoglalta helyét. Lakást, kosztot apám adott neki egy évig. Iskola helyiségül pedig míg új iskolát építenének, felajánlotta saját, újonnan épített házát... Itt folyt az iskolázás két évig, míg a hivek Isten segéd-mével, a régi templom mellett, apám vezetésével és legnagyobb áldozataival — felépítették az új iskolát. Nagy Ferenchez hasonló embert a mai világban kapni nem lehet. Csupa ambiciós volt; egyben olyan lenyűgöző szerénység. Valóságos apró ember, nem lehetett hosszabb 120 centiméternél. Kemény székely koponya. Rögtön elhatározottság! Talpig őszinteség és igazság jellemezték. Ez egyike azoknak az embereknek, akiről senki soha rosszat nem mondott. Tiszta hún típus, alakjában és jellemében. Tapintatos és óvatos, de sohasem ravasz; arcán örök mosoly derűje. Keveset szól, de mindig meggondoltan. Mindössze 19 éves volt és azért jött ki a kollégiumból, mert igen idős volt a

IV. gimnáziumhoz . . . Szegény fiú lévén, nagy dolog volt neki a falusi tanítóság. Szívesen vállalta a fejérdi sovány kenyeret, mert akkor neki az is pozíció volt. Alázatosan és szolgálatkészen viselkedett a legutolsó pórral szemben is . . . Nekem két esztendeig volt tanítóm. Isten jutalmazza érte az Ő örök országában. Méltó mindenkinek hálás emlékeztetése. Boldogan rögzítem le ezen sorokban áldott emlékét. A falu átalakult alatta. Szívesen tanultak tőle. Bár neki is még igen sokat kellett nyári tanfolyamokra járni, míg teljesen kiképezte magát. Ez a felekezeti tanító többet tett, mint a már azután divatbajlott tanítók, kiknek némelyikéről, pricsesz nadrágjukról és vaddisznósértével díszített kalapjukról nem lehetett tudni, ha ispánok-e vagy uradalmi jágerék.

Kicsi Nagy Ferencnek ezek nem bántották a lelkét. Tanított lelkesen, kedvvel. Az Indali, Gönczi ábécébe, palatáblába, számológépbe, Gáspár-olvasóba beköltöztette a szívet, a lelket. A számító Sokratesz (Brassai bácsi számtana) isteni dolgot tanított nekünk. Minden fél nap elején és végén feljövotkor és hazamenés előtt elzengtünk egy-egy zsoltárt . . . Tele lélekkel kezdtünk és végeztük a tanítást. Be szép és kellemes volt: „Isten nevében kezdem el, Ő segítjen kegyelmével“, ezzel indultunk a napnak. „Áldunk Téged jó Istenünk, most is mikor hazamegyünk“, ezzel végeztük.

Nagy Ferenc mindig kikisért bennünket az utca közepéig. Minden iskolai játékra ő tanított meg bennünket. Szóval új élet költözött az iskolába, de nemcsak az iskolába, hanem a faluba is. A legények és nagyobb lányok új énekeket tanultak tőle. Hangos volt a templom és a fonó az új dallamoktól. Új szint adott a falunak. Ezért mindenki bámulta a kicsi embert. „Pucinel“ néven csúfolták kicsi természetért a románok, ami azt teszi: csekély.

Amit cselekedett és hatott, az ugyan nem volt csekély. Tőle tanultam írni, olvasni és fajomért lelkesedni.

Az iskolai és iskolán kívüli tanítás veleszületett mestersége volt.

Az öreg Kerekes többé már az iskola felé se nézett. A régi iskola egészen neki maradt — lakásul. Ott az öregot senki nem háborgatta. Onnan már csak a templomig ment; soha sehova máshelyre. De oda aztán szorgalmasan. Hétközi vagy ünnepi istentiszteletekre halála órájáig pontosan eljárt a jó öreg, sőt még temetésekre is. Ugy magyarázta a dolgot, hogy meg akar szolgálni a félfizetésre is. Hiszen az új kántor még „novitius“. Sehogyse tudhat annyit, mint ő, stb. stb . . . Meg is jelent minden alkalomkor és helyet foglalt az „Éneklőszék“-ben.

Ma már azt sem tudják sokan, hogy mi volt az „Éneklőszék“. Hát t. i. azon időkben orgona még csak a nagyobb és „gazdagabb“ eklézsiákban volt. Sokkal énekesebbek voltak a

hívek, mint az orgonás időkben. A férfipadok elején, valahol kiállóbb helyen állítottak fel olyan templompadot, melybe 6—6 ember fért bele. Rá volt szerelve az énekeket jelző tábla. (Numerus tábla.) A tábla táján a kántor ült, ki pontosan kitette az ének számát, mellette az egyház legjobb énekesei, kikkel aztán vezette az éneket. Nagy dolog volt, ha valaki az éneklőszékbe bekerülhetett. Tudni kellett a zsoltárokat és dicséreteket.

Természetesen az éneklőszékben első helyre Kerekes mester ült be, utána az új tanító, Nagy Ferenc, aztán négy egyházi énekes. Kerekes mindenképpen meg akart szolgálni a félfizetésre, derekasan énekelt. A Nagy Ferenc bariton hangja mellett élesen kivágta tenor hangjával a magas „c“-t. Néha discantba ment át. Viharzott 80 esztendő öreg gégejéből a zsolozsma, mintha századok felgyülemlett keserve lett volna, „Kire nézzünk, ki reménnyel bizassa szívünket?“ Velökbe markolt, elragadott aprót, nagyot az ének, de főképp a 80 éves arcáról le sugárzó áhitat, bizalom. Lemondásról szó se lehetett. Csupa remény. Énekelte a nagy kérdésre a feleletet: „Csak az Isten, aki minden fohászunkat meghallgatja, mert emberek atyja.“ Több erő volt ebben az énekekben, mint száz orgonában. Siralmas multunk, sívár jelenünk, de jövővel biztató Istenünk is benne volt. Hiszen Isten minket 1000 éven keresztül jövővel biztatott — így feleltük a kinzó jelent . . .

És Kerekes apó a sor végén mindig egy egész kótával toldotta meg a nótát. Így uralta a helyzetet és tartotta a tekintélyt a „novitius“ kántor felett. Így folyt a dolog mindössze egy évig. Akkor egy szép márciusi hajnalon elaludt csendesesen az öreg mester. Örökre elnémult! A vén zsolozsmás, Huszár Gál szellemi utódjának lelke felköltözött a mennyei kántorok sorába. Mintha keservein, éjjelein, fellegeken, csillagokon, sztratoszférán, a tejút vágott ösvényein át, most is hallanám: „Szűkölködünk nagy mértékben!“ Átnyilallik lelkemen az Istenben szűkölködők éneke Kerekes Márton hangján, aki világiakban bár egész életében szűkölködő volt, de hitből sugárzó erőben, apostoli kitartásban nála gazdagabbat soha nem láttam az életben. Ma az ilyen karakterek többé nem találhatók.

Nem sokáig, mindössze másfél évig kellett a fejérdi nemes és szent eklézsiának viselni az öregot.

Kicsi Nagy Ferenc folytatta ott, hol Márton mester elhagyta.

Bartha Lajos.

Az északkarolinai burlingtoni (Amerika) egyházközség „vallási munkakódex“ tervezetét terjesztett jóváhagyás végett a Nemzeti Ujjépítési Tanács elé. A kódex önkéntes aláírói kötelezettséget vállalnak arra, hogy legalább havonként három istentiszteletet hallgatnak, évenként hatszor áldoznak és minden személyes kiadásuk egytizedét az egyház céljaira fordítják. A tervezet értelmében azok a templomok, amelyek elfogadják a kódexet, a kereszttel megkoronázott két sást használnak jelképkül.

A kalotaszegi Néprajzi Múzeum megnyitása.

Az erdélyi magyarság életerejének örvendetes megnyilatkozása, hogy az augusztus végén rendezett sepsiszentgyörgyi néprajzi kiállítás és a déli IKE déli néprajzi kiállítás után, most október közepén Kalotaszeg-ről kapjuk a hírt, hogy itt nemcsak egy néprajzi kiállítás zajlott le, de egy állandó jellegű kis néprajzi múzeum is megnyitott. Amilyen mértékben került az új magyar irodalmon és ifjúsági mozgalmakon keresztül az általános érdeklődés központjába a magyar falu, olyan mértékben ébredt fel a különböző egyházi és kulturális alakulatok szolgálata a magyar faluval szemben. A kalotaszegi múzeum a kalotaszegi ref. egyházmegyéjé. Tehát ez az első református múzeum Erdélyben. Egyházkerületünk egyik legtipikusabb vidékének egyházi vezetősége felismerte a kötelezettsége népe multja és jelene legtipikusabb alkotásainak összegyűjtése iránt. A szükségét nemcsak felismerték, de ki is elégtették. A három szobából álló kis múzeum

több mint szerény kezdet. Amit ad, egészen jellemző egész Kalotaszegre nézve s már most mindent magában foglal, ami jellemző lehet. A nehezebbik kérdés a múzeum fentartása és gondozása. Reméljük, hogy az egyházmegye még áldozatok árán is mindent megtesz a múzeum további jó sorsa érdekében.

A múzeum anyagának összegyűjtése sok szép példáját adta az egyházmegye népe és vezetői között példás egyetértésnek és együttműködésnek. Már a megnyitón világosan meglátászt, hogy a múzeum nemcsak néprajzi múzeum, hanem a nép múzeuma. Alapítása felügyelmeztetés az egyházkerület többi vidéke felé, nagyon jó lenne mindenütt, amíg nem késő ilyen kisebb múzeumokba gyűjteni össze kallódó értékeinket. De ezen felül arra is felügyelmeztet a múzeum bátor elindulása, hogy az egyetemes erdélyi református múzeum elindítása sem odázható tovább.

— 6

SZOCIALIS KÉRDÉS

Munkanélküliség.

Michelangelo hatalmas Mózesét az életből vette, és az életet, erőt jelez és képvisel — és mégis olyan kevésbé van³³ hatással az életre. Alig van alkotás a világon, mely a robosztus erőt, a prófétai vulkanizmust, az életre ható tüzet olyan dinamikus fejezné ki, mint ez a szobor — és mégsem gyűjt, táblákat nem tör és nem töret össze, tengereket nem választ ketté, forrásokat nem fakaszt sivatagokban és nem lesz új honba ujjmutatás: — a ható erő szobrosodása, a vezér egy helyben ülése, az Ige megkövesülése. Mózes benne emlékmű, műalkotás, múzeumi tárgy lett, még ha homlokzaton hirdet is. Múzeumba tenni valamit, emlékművek sorába állítani, pantheonokba halhatatlanítani, eszméket könyvtárak főlíansaiba és díszkötéseibe merevíteni — halált jelent, múmiává élettelenedést, mert az élettől vonatott el. A Louvrék és Britisch-múzeumok falai az életet és halált választják el, a korvínak kötése az eszmék hamvvedrei. A szobrok életre való hatása fordított viszonyban van talpazatuk magasságával. Magas piadesztálról nem lehet reálisan látni a lent nyüzsgő életet és különösen nem lehet hatni rá. Aki, vagy ami nagyon magasan van, el van szakítva az élettől; aminek pedig nincs kapcsolópontja az élettel, az hatástalan és ebből következően értéktelen. „A legkülönbnek is az élettel való érintkezései adnak értéket” — mondja Anatole France.

Így szeretnék szobrosítani a keresztyéniséget. Azt mondják ellenségei, hogy olyan magas piadesztálon van, eszméi olyan sztratoszférikus régiókban trónolnak az élet felett, hogy kapcsolópontjukat a reális és empirikus mai élettel — ha ugyan volt valamikor — elveszí-

tették. Eszményeit olyan ködös fantazmagóriáknak szeretnék feltüntetni, amellyel a színes ábrándok tündérkertjéből, vagy a komor követelmények középkori várából, az ünnepi hangulatok enthúziasmusából a józan, hétköznapi életnek még csak a határvonaláig sem tudnak eljutni, nemhogy azt át tudják lépni és arra hatást tudnának gyakorolni. El szeretnék venni a keresztyéniség életre ható élet és vonatkozását. Azzal, hogy a keresztyéniség nem ismerői, vagy félreismerői, vagy ellenségei ki akarják szakítani a keresztyéniséget az életből, különösen a modern életből, az életet és világot átalakító tényezők sorából akarják kiküszöbölni, — tudattalanul, vagy épen azért, mert észrevették ennek dynamikáját: tudatosan, sőt ádáz és nagyon sok esetben féltékeny gyűlöletből.

Csak hogy a keresztyéniség örök: időnélküli, tehát időfeletti; tanítása feltétlen érvényű, tehát a mindenkori jelen számára való; a keresztyénység térfeletti, tehát igénye az élet egészére kiterjed. Amit ürügynek és ellenséges taktikának használnak fel, hogy a keresztyéniség magas piadesztálon van — igaz, — hiszen ebben rejlik idő- és térfelettsége, de ebből következik lényegénél fogva a lehető legrealisabb élettel való kapcsolata is. A keresztyéniség iracionálisából érthető ez meg: abból, hogy más, emberi tényezővel hasonlatba és egy szintre hozni lehetetlen, reá más milyenségénél fogva ugyanazt a mértéket alkalmazni nem lehet és nem is szabad.

Csodálatos, ez: Isten Igéje a legmagasabban van, és mégis a legközelebb; felette áll az időnek és térnek, és mégis a mában és itt van; felette van az életnek, és mégis az életben van, hat és alakít benne. A Szentlélek és a keresztyénység nem olyan vihart támaszt, mely mint az antipasszát szél, fejünk felett száguld nagy magasságban, úgy, hogy nem is tudunk róla, hanem — evangéliumi értelemben — körülöttünk forradalmasít vihart, sőt annak színterévé az emberi lelket teszi. Nincs olyan nyilatkozása és kérdése az életnek, melyre a ke-

resztyénység örökérvényű, épen azért nem részletekre kiterjedő, hanem elvi feleletet ne adna, ha azt keressük és a Szentlélek által megvilágosított lelkünkkel meg is tudjuk találni. Nem a keresztyénység megalkuvásából, a mindenkori élethez való alkalmazkodásából következik ez, hanem örök voltából.

A mai életnek ilyen feleletre váró kérdése, gyors gyógyítást igénylő rákos betegsége, mely társadalmunk testének összes véredényét behálózza és megtámadja: a munkanélküliség. Olyan kérdés ez, melynek a megoldása nemcsak a társadalomtudományal foglalkozóknak, a konferenciázó politikusoknak ad komoly és felelősséges munkát, sok töprekedést és aggodalmat, hanem amely a kisemberek millióinak, hétköznapiak, gyárak és vállalatok, intézmények közkeletű létezésének lét- és nemlét kérdése, az uccák és külvárosok ácsorgóinak egzisztenciális keserű problémája, sokszor a mindennapi kenyér, az animális lét fenntartásának feltétele.

*

A közelmúltig nem volt közvetlen találkozásom a munkanélküliséggel. Szociológiákból, újságokból és mások elbeszéléseiből ismertem csak. Pár éve találkoztam egy megdöbbentő embercsoporttal, egy zárt sorokban masirozó komor menettel. Öregek és fiatalok mentek a sorban, nyütt és cafatos ruhákban, vánnyadt és sápadt arcukon az éhség bélyegével, égő szemükben a keserűség, irigység és forradalom sziporkázásával, ökölbeszorított kezükben a követelés tábláival. Tompán echózták az uccák és házfalak ütemes kiáltásukat: „munkát, — kenyeret, munkát, — kenyeret.“ S amikor szájuk nem is kiáltott, lépésük döngő üteme mindegyre ezt szölte fülembe: munkát, — kenyeret. Testük minden pórusából ez löködött ki, ruhájuk minden szakadása ezt harsogta, ez úszott a levegőben s a házak faláról visszaverődött napsugár ezt égette arcomba. Én csak hallgattam, de azért a torkom összeszorult, és elsápadtam. Mikor már el is vonult a menet — szememben még nem volt vége: beláthatatlan tömegek hullámoztak utána, — és napokig mindegyre felrévült elém e döbbenetes menet folytatásának látomása, és napokig még a zenéből is e sötét kiáltást hallotta fülem kicsendülni.

Azóta sokszor találkoztam vele. Most az uccasarkon, majd a vonatok kupéiban, parkok padjain, üzemek kapuiban, lakásom ajtajában, a templom padsorai közt, hivatalok előszobáiban, laktanyák udvarán, korzók szélén meghúzódva, — mindegyre találkoztam vele, amint szemérmesen és megtörten, alig észrevehetően állt alázatosságában és kérésében, vagy keserűséggel és érdes szóval követelésében. Most egy érdes kéz nyúlt felém, most egy intelligens arc fordult hozzám, most rongyokból, vagy ezerszer vasalt és foltozott ruhából kiabál,

vagy szemérmeskedik felém: munkát, — kenyeret!

Azóta nem egy statisztikai adat számomra, hogy 60 millió munkanélküli van, hanem Atlas-súly; azóta megtorpan a szívverésem, mikor a statisztika „foglalkozás“-rovatát türesen látom és mellette a megjegyzést: munkanélküli; azóta nem kuriózum előttem az az újsághír, melyben nyelveket tudó, okleveles ember fizikai és szellemi képességeit bármilyen munkára — épületek tervezésétől, a gyermekneveléstől farmvezetésig és akármilyen szolgai teendőig — felajánlja, ingyen, csak hogy animális létét biztosítsa; azóta tudom, mit jelent az, hogy emberek felkínálják szellemi erejüket, képességeiket, agyuk gondolatait, lelkük álmait, izmuk erejét; azóta tudom, mit jelent a felkínálkozó két kar, a felajánlott toll; azóta tudom, mit jelent az, hogy valaki előkészületével, képzettségével, eddigi hivatásával, foglalkozásával nem egyező, vagy ellentétes munkát is kér.

Tudom, hogy mit jelent ez a felkínálkozás: „Egészséges vagyok, munkabíró; nem béna vagyok, lásd a két izmos karomat, nézd szolgálati bizonyítványaimat: munkaképes vagyok, jó munkaerő vagyok, nem roppantott össze az élet: tudok és szeretek is dolgozni. Adj munkát, — meglátod hasznomat veszed, égni fog kezem alatt a munka, hiszen ez az életemem és hivatásom. Nem csupán önmagamért akarok dolgozni: családomért. Kihűlt lakásom, viskóm, vagy odum üres asztalára, gyermekeim számára csak egy karaj kenyeret szeretnék becsületes úton tenni. Ők is éheznek, ők is rongyosok, ők is fázhatnak télen: miattuk adj nekem munkát. Nem tudom nézni az ő szenvedésüket, nyomorukat és éhségüket; nem tudom hallani panaszukat és hiába-kérésüket; nem tudom elviselni éjszakánként titkolt sóhajtásukat, álmatlan forgolódásukat, engem vádló könnyeiket, fagyos testük didergését: ő miattuk adj nekem munkát, becsületes alkalmat a kenyérkeresetre. A ziláló tüdőnkön könyörülj, a vézna karocskákon, a vértelen arcokon, az örömnélküli gyermekszemekben: adj munkalehetőséget nekem. Neked is vannak gyermekeid, szülő vagy te is, te is szereted a véredből való vért: az vagyok én is, nekem is jogom van szeretni. — Nem játékot akarok nekik szerezni, ünnepekre nem szép ruhát akarok kicsiny testükre ajándékozni, nem csillogó karácsonyfával akarom örömeiket növelni, — csak egy falat kenyeret éhező szájukba, egy eltakaró rongyot testcskéjükre, egy darab fát a karácsonyi kihűlt tűzhegyre.

Nem ingyen kérem, nem ajándékképpen: fizetni akarok érte becsületesen munkámmal; meg akarok érte szolgálni verejtékemmel, fáradtságommal, idegемmel, agyammal: adj munkát! Az üzletekben a jó pénzt elfogadják s

árut adnak érte: az én munkám jó és olcsó lesz, — fogadd el, adj érte kenyeret.“

És e felkínálkozásokra mindenütt tagadó, elutasító válaszokat kápnak: nincs munka, nem tudok dolgot adni. Mindennap mélyebbre horgad a fej a hiábavaló munkakeresési út után, mindennap több a ránc az arcon, több az ősz haj a fejen, több a keserűség a lélekben; mindennap több a reménytelenség, nagyobb a csüggedés és sivárabb, kilátástalanabb a jövő. Tétlenségre kárhoztatva állanak egész napon át s indokuk, aminek egész lényük a megtestesítője, a bibliai munkanélküliek mondása: „senki sem fogadott meg minket.“

„Nem kellünk senkinek, hasznukat nem veszi senki, nem tudunk produktív elem lenni a társadalomban; hivatásukat nem tudjuk teljesíteni, elértéktelenedünk és feleslegések vagyunk“ — ilyen gondolatok vannak e lemondó kijelentés szavai mögött, hogy „senki sem fogadott meg minket.“ Mondjátok meg: „akkor mit tegyünk? Mit tegyünk magunkkal és családukkal? Mondjátok meg: hol van a kivezető út?“

Te, olvasóm, nem vettél volna tudomást a munkanélküliségről? Nem találkoztál vele sohasem? Nem elméleti kérdés ez és nem egyesek problémája, hanem az élet leggyakorlatibb és legsürgősebb problémája, az egész társadalom égető betegsége. Lehetetlen ma az egyesnek épügy, mint a társadalomnak, ennek intézményeinek észre nem venni a munkanélküliséget. *Nem lokális jelenség a munkanélküliség, hanem egyetemes nyomorúság.* Dübörög félelmesen és vészhozóan a munkanélküliség világháborúja, — és ennek átka alatt nyög a társadalom egésze. Akiknek még mélyebb bepillantásuk van e borzalmas háború kavernáiba és taktikáiba, és akik ennek a rongyolt katonái, azok jobban tudják, mint én, hogy világháborúnak nevezni e fenyegető rémet, egy cseppet sem túlzás. Annyira uralja a munkanélküliség egész életünket, nemcsak közgazdasági, ipari és kereskedelmi életünket, hanem szellemi életünket is; az ember egész gondolkozásmódját és magatartását annyira meghatározza, még a nemzetközi relációkba is annyira belefolyik, hogy a történelemnek arra a lapjára, melyet a mi mostani életünknek fognak szánni, címül azt a szót lehet írni, mely ezer esztendőn túl is a mai nép ajkán is követelésként harsog: „panem“.

*

Előttünk van letagadhatatlan *tényként* a munkanélküliség, ennek kérdései feleletre várnak, és a ker-ség igényli is magának, hogy *ő* tud feleletet adni reá, sőt: hogy *egyedül* csak *ő* tudja a helyes és megnyugtató elvi feleletet adni, — de hogy ide eljussunk, hogy ezt meg tudjuk kapni, tisztáznunk kell, hogy *mi a munkanélküliség*, mi ennek a lényege, nem a szociológusok, politikusok, nem is a munkások, ha-

nem a ker-ség által boncolt *igazi lényege*. Tehát a munkanélküliségnek nem a szociológiai, hanem a teológiai, helyesebben: keresztyén etikai lényegét nézzük. Ebben, mint magasabb megállapításban, amaz szükségképen benne van.

Miután a munkanélküliség egy negatív állapot: a munka hiánya, a munka nélkülözése, legelsősorban azt kell tudnunk, hogy *mi a munka*. Mindenek előtt szögezzük le, hogy munka alatt nemcsak az u. n. banauzikus, fizikai munkát értjük, hanem a szellemieket is. Eltekintek most a munkának ama fogalmazásaitól, melyek szerint a munka *eszköz* az élvezetek, a gazdagság megnyerésére, a lét fenntartására. A munka fogalmának megállapításában a ker-ség reális: hozzá a legkomolyabb nemzetgazdászok és szociológusok közel állnak: pl. Albert Schäffle, a híres német közgazdász és államférfi azt mondja, hogy a „munka hivatásunkkal járó kötelességünk teljesítése, a test és szellem bizonyos cél elérésén való tudatos fáradozása, — úgy azonban, hogy a főintéző a szellem — s úgy, hogy az egész tevékenység út legyen az erkölcsi cél elérésére“. Carlyle pedig ezt mondja: „A munka szent hivatás, a munka istentisztelet, a munka vallás, a munka imádság“. Én úgy látom, hogy a keresztyénség legrövidebben így fejezheti ki a munka fogalmát és lényegét: *A munka szolgálat*. Ez leírása is, de előírása is a munkának. Amelyik munka nem szolgálat, annak robot az igazi neve. Miután a szolgálat kiváltság, értékes privilégium, (amit máskor fejtettem ki), a munka is kiváltság. Valahogy ösztönösen az emberek legnagyobb része érzi is ezt. Az az öröm, mely a komolyabb munkást eltölti, hogy *ő* dolgozhatik, mutatja, hogy kiváltságnak tekinti a munkát. Ugyancsak erre útal negatív módon a munkanélküliek gyakori irígysége is, amellyel nagyon sokszor tekintenek azokra, akik dolgozhatnak. Csakhogy: ha az emberek legnagyobb része kiváltságnak tekinti is a munkát, — a protekció, szerencse, vagy a jobb munkaerő kiváltságának tekinti, nem pedig annak, ami: *Istentől kapott kiváltságnak*. A munka kiváltsága nem a gyárostól, az ipari vállalkozótól, az üzemvezetőtől, a mestertől, a gazdától, az irodafőnöktől, princípálisoktól, szóval nem a munkaadótól függ lényegében, hanem Istentől, aki a *munkaadókat és munkaalkalmakat eszközül használja fel a munkásoknak a munka kiváltságába való kiválasztásáért*. Isten hívja és választja ki a munkásokat a hivatásban: az *ő* szőlőjében való munkálkodásra.

Ha a munka kiváltság, ebben nem részese-sülni, — mikor ez egyértelmű a léttel is, — a mi szemeinkkel nézve büntetés, valójában: Isten objektív igazságának érvényesítése. Akiket Isten a munkára kiválaszt, nem érdemeik, „akarásuk és futásuk“ alapján választja ki, hanem „könyörületből“. „Kegyelmez annak, akinek kegyelmez.“ A munkanélküliekkel szemben pedig nem

igazságtalan Isten, hogy őket nem választotta ki a munkára. „Távol legyen“.*)

Ha a munkásokat érdemeik alapján választaná ki Isten a munkára, a munkanélkülieket pedig érdemlenségeik alapján vetné el, vagyis igazságot érvényesítene kiválasztásában, lehetne erről szó; azonban Istennel szemben nincs az embernek igazsága: csak bűne, tehát igazsága alapján mindenkinek el kellene vettetnie, vagyis mindenkinek a munkanélküliségben kellene élnie: de mert Istennek kegyelme van, néme-lyeket méltat a munka kiváltságára Krisztus érdeméért. Nem jelenti ez azt, hogy akik dolgozhatnak, kevésbé bűnösök, mint a munkanélküliek. Mikor Siloamban egy leszakadó torony 18 embert eltemetett, Jézus azt mondta, hogy ne gondolják, mintha ezek bűnösebbek lettek volna másoknál. „Sőt inkább, ha meg nem tértek, mindnyájan hasonlóképen elvesztek.“ (Luk. 13: 4, 5.)

Mivel bűneink miatt mindnyájan munkanélküliségre vagyunk méltóak, mert a munkanélküliség Isten bűneink miatti haragjának kijelentését hozza tudtunkra, a munkanélküliséget alázattal és bűnbánattal kell viselnünk és általa megtérésre kell indíttatnunk.

A bűn az oka a munkanélküliségnek, és így az okozat: a munkanélküliség megszüntetése, orvoslása csak az ok: a bűn megszüntetésével: az újjászületéssel érhető el Isten kegyelméből. A munkanélküliség kérdésének ez az egyetlen radikális megoldása. Nem fantazmagória ez sem. Már politikai napilapban is (Brassói L.) lehet ilyesmit olvasni: „Vagy jön egy új belátás, hogy Európának kívül-belül meg kell újhódnia, meg kell gyógyulnia, újra előről kell kezdenie mindent, vagy pedig egy-két kötés meglazul, és széthull Európa.“ Másképp nem oldható meg a munkanélküliség problémája. Helyileg: egy-egy városban, egy-egy államban megszüntetni nem elég. Schmiedt, német gazdaság-miniszter mondja: „Ma már világos, hogy a német birodalom területén 5 millió munkanélkülit állami közmunkák révén eltartani sehogy sem lehet.“ (Brassói L. 1933. jul. 16.) És a munkanélküliséget időileg megszüntetni sem elég. Radikális megoldást követel. Ez pedig a bűn ellen való kíméletlen harc; az ellen a bűn ellen, mely a munkaadó és munkáskereső viszonyát elmérgesíti, mely nem engedi, hogy testvért lásson a másikban.

Természetesen ez nem lesz gyors gyógyulás: a munkanélküliséget nem lehet máról-holnapra megszüntetni: *a munkanélküliség a világban mindaddig szükségszerű, amíg annak lényegéhez a bűn ilyen szervesen hozzá tartozik*, amíg az ember a „harag edénye“. De nekünk van reményeségünk, hogy el fog jönni az az idő, mikor testvért látnak az emberek egymásban.

*) A predestináció az üdvösségre vonatkozik, nem a közbeeső útra. A munka és a munkanélküliség nem a predestinációból folyik. A munkanélküliség a büntől megrontott világ fonákságának következménye. Szerk.

Nemcsak papok látják ezt. Wells ezt mondja: „Az ember tegnap magányos ragadozó volt, ma társas lény, holnap egyetlen hatalmas, szervesen egybeműködő test lesz... Ez a fejlődés egyetlen, szükségszerű útja. Ez nem teória, hanem logikus valószínűség“. Mi annál nyugodtabbak vagyunk, mert ezt nem logikus valószínűségnek, hanem krisztusi bizonyosságnak vesszük.

Az egyház hirdeti a munkanélküliség kérdésének ilyen megoldását, de ennek hitelt szerezni és súlyt adni szociális szolgálataival van hivatva. A prédikáló egyház legyen szolgáló egyház úgy intézményeiben, mint híveiben. Ha meggondolod, hogy az emberi lélekben a munkanélküliség milyen következményekkel jár, nem fogsz késlekedni, hogy a magad szolgálatával és segítségével is iparkodj megoldani segíteni azt. Azt mondja Schöffle: „A munka az erény örök iskolája“ — akkor pedig a munkanélküliség a bűné.

Tegyétek otthonotokat és a világot az Isten parancsának gyakorló iskolájává, amelynek alapelve ez legyen: „a szeretet nem felesleges fényűzési cikk, hanem gyakorlati szükséglet“ (Fosdick), 1 paragrafusa pedig így hangzik: „Szeresd, munkaadó, a te testvéredet: a munkanélkülit olyan szeretettel, amilyennel Krisztus szeret téged“, a 2. pedig így szól: „Én bűnös munkanélküli, várom, Istenem, a Te kegyelmes hívásodat“.

Nits István J.

„Láthatatlan templom“.

A Kálvin Könyvtár III-as számaképen több mint 200 oldal terjedelemben jelenik meg szeptember végén ilyen címmel, az elmúlt év rádiós prédikációi gyűjteménye. Dr. Ravasz László, dr. Baltazár Dezső püspökök, Muraközy Gyula, Szabó Imre, dr. Hetessy Kálmán, Vargha Tamás szövegeket ezekben a rádió-prédikációk láthatatlan gyűjteményéhez. Az ígértetés végig kíséri az egyházi év nagy alkalmait. Ezenkívül a legnagyobb átfogó modern kérdéseket tárgyalja. Mindenkinék legkedvesebb könyve, aki az Igével foglalkozott már, úgy lelkipásztoroknak, mint hívőknek. A Kálvin-téri egyházközség adja ki a rádiós prédikációkat 1 pengő 80 fillér árért, hogy nyomtatásban is széles körben terjedjenek. Az előfizetőknek 10 fillér postaköltséggel bérmentve küldjük meg, tehát azok ára 1 pengő 90 fillér. Az előfizetések a Kálvin-téri egyházközség gazdasági hivatala (IX, Kálvin-tér 7.) küldendők akár pénzesutalványon, akár 10797. számú csekk számlán. Meg lehet rendelni levelezőlapon, ebben az esetben utánvételt küldi meg a Kálvin-téri gyülekezet. A Láthatatlan Templom mint könyv, egyháztörténelmi okmány is, a rádióhoz az ígértetés szolgálatába állításának első korszakában.

A „Prager Presse“ drezdai jelentése szerint a szászországi evangélikus egyház megtiltotta, hogy az istentiszteleteken a zsidó eredetű „ámen“ és „halleluja“ szavakat használják. Ámen helyett ezentul ezt kell mondani: „Das Walte Gott“ (Igy intézze Isten), halleluja helyett pedig: „Gelobt sei der Herr“ (Dicsőség az Urnak) Németországban nagy előkészületek folynak a Luther-ünnepségekre. Ebből az alkalomból új Luther-film is készül.

A Brit és Külföldi Bibliatársulat újabb 50.000 kötet bibliát indított útnak Dél-Afrika felé.

Nem minden vegyesházasság lélektemetés.

Nem tudom, milyen szomorú példák lebegtek Mózes András kollegám szeme előtt, amikor „Lélektemetés“ című cikkét lapunkban megírta; magam is ismerem jó egynehányat, amelyek a mind gyakorlabbakká váló vegyesházasságok miatti fájdalunkat és keserűségünket igazolják. Nem írhatom azonban még sem alá azokat az elvi megállapításokat, melyekre Mózes András — bizonyára e sötét példákból kiindulva — induktív úton jut el.

A legmagasabb fórum előtt, az Isten Igéjéből véleményét nem igazolhatja. Az Újtestamentum nem ismer sem felekezeti, sem faji különbséget. Az Ótestamentomi törvény is csak azért tiltja a vegyes házasságot, mert idegen istenek behurcolásától félti a választott népet. (II. Móz. 34: 11—16.) Ugyanennyiben és csak ennyiben van igaz a Mózes Andrásnak, amikor a vegyesházasságok ellen beszél. Ha a költendő házasság nem adja meg a keretet, lehetőséget a keresztyén élet kibontakozása számára, vagyis, ha nem visz Istenhez közelebb, akkor inkább mondjunk le róla, vallom én is vele. De kérdem, vajjon az azonos hitűvel kötött házasság már eo ipso megfelel a fentti kritériumnak? És akkor is, vajjon a hit és vallásra nézve a keresztlevel a döntő faktor? Másfelől vegyes „házasság“ a szó tulajdonképeni értelmében elméletileg nincs. Egy etikai értelemben veit házasság, mely számot tart arra, hogy családi közösséggé váljon, alapfeltétele az azonos hitvallás, mert egy család csak egy módon dicsérheti az Istent, az a család pedig, mely nem dicséri az Urat, nem etikai közösség, hanem asztal és ágy közösség. De a gyakorlatban nem is találunk olyan házasságot, ahol mindkét fél öntudatosan élne hitét. A legtöbb esetben mindkét fél zöndbös a saját vallásával szemben, de legalább is az egyik. Ez utóbbi esetben azonban ép a vegyes házasság eszköz is lehet a Lélek kezében. „Mert mit tudod, te asszony, ha megmentheted-e a férjedet; vagy mit tudod te férfiú, ha megmentheted-e a feleségedet?“ I. Kor. 7: 12—17.)

Véleményem szerint tehát nem a vegyesházasságok ellen kell küzdenünk, sőt ilyen brutális hangnemben (vegyesházasság a szülőke a vallás- és vérfertőzésnek) nem is szabad. Ezen a téren is az Isten akarata

(Igéje) kell érvényesülnön. Legyünk öntudatosabbak, neveljük öntudatosabb református keresztyénekké fiainkat és leányainkat. Nem a vegyesházasságtól óvni, hanem az igazi házasság lényegére kell megtanítani őket. Ne féljen Mózes barátom attól: egy öntudatos református leány, aki tisztában van azzal, mi a házasság, nem fogja eladni hitét senkinek kezéért, ha pedig mégis vegyesházasságra lép, Isten előtt bizonyára számot tud adni e lépéséről. Minket azonban ezen a téren sem tett törvénytudókká az Isten.

Mózes azt a hibát is elköveti, hogy a vallási és nemzeti vegyesházasságok között nem tesz különbséget, amiből arra következtettek, hogy az előbbi is csak nemzeti szempontból nézi. Még pedig a reánk nézve kedvezőtlen jelen állapot alapján. Eszerint minden vegyes házasság által vagy elveszt egy egyedet és utódait a nemzet, vagy nyer egyet, aki azonban megfertőzi azt.

Eltételezve attól, hogy ép a házasság az a kapocs, amely által egyik nép a másik kulturáját, sajátosságát a legközvetlenebbül megismerheti és megszeretheti és ezáltal önmagát gazdagítja, még abban az esetben is, ha ezt tagadásba vesszük. Itt sem a vegyesházasságok ellen kell küzdeni, hanem a faji, jobban mondva a nemzeti öntudatot kell erősíteni. Ez esetben kevesebb vegyesházasság fog kötetni s az a kevesebb is javunkra. Hogy az ilyenmú szaporodás minden esetben nemzeti elsatnyuláshoz vezetne, azt kétkem. De lehet, hogy csak azért, mert magam sem a vereczkei hágón ájított magyarokhoz tartozom. De a kérdést hadd döntsek el a fajtiszta turáni tudósok, csak a népfaj és nemzet fogalmát össze ne zavarják. Cuzáék „fajvédő törvényéből“ azonban nem kérek. A németországi idevágó, újkeletű intézkedések is lehet, hogy valójában a német népfaj és népegyház előnyére fognak szolgálni,* de semmi esetre sem szolgálnak a német nemzet és anyaszentegyház dicsőségére. Ne is kérjünk belőlük. Mint kálvinista theológus vallom a vegyesházasságok kérdésében is a keresztyén ember teljes szabadságát és teljes felelősségét.

(Végvár.)

Orth Imre.

* Az egyházi életet eleddig csak megmérgezték és elnyomították. (Szerk.)

K É Z A K É Z B E N

— Az Ifjúsági Keresztyén Egyesület Szénior Osztályának rovata. —

Rovatvezető: László Dezső.

Kérek feleletet:

Vannak-e az I. K. E. Sz. O.-nak királyhágómelléki tagjai, s ha igen, miben nyilvánul meg tagságuk? Fizetnek-e tagsági díjat stb.? Általában mi a viszony az IKESzO és a királyhágómelléki kerület között? Jól tudom, hogy egyesületünk elvi álláspontja (Isten országa szolgálata, az ifjúság megnyerése) nem ismer kerületi határokat, a gyakorlatban azonban az a helyzet, hogy míg Erdélyben az ifjúsági munka vezetése, irányítása ma is az IKE kezében van, vagy legalább is vele egyetértőleg történik, addig a mi kerületünk hivatalos álláspontja az, hogy az IKE az erdélyieké, a mi ifjúsági munkánkat tőle teljesen függetlenül végezzük. Mindaddig, míg az IKE egy a kolozsvári theológián működő szabad egyesület volt, a kérdés nem volt aktuális, mert tagadhatatlanul ez az egyesület indította útnak az evangéliumi ifjúsági munkát Erdélyben csakugy, mint nálunk. Tagadhatatlan azonban az is, hogy míg Erdélyben a munka fokozatos kiépítése ferszerűen és az egyház hivatalos tényezőivel egyetértésben ment végbe (pl. egyházkerületi utazóitkár beállítás), addig a mi kerületünkben ugyanez a munka csak ötletszerű, szervezeten és egyének jóakarától függött, az IKE és Kerületünk

között hivatalosan semmiféle kapcsolat nem jött létre. Most azonban, hogy az IKE is hivatalosan elismert egyesület lett és a Kerületünk is szervezeten indította meg ifjúsági munkáját, tisztázni kell a kettő közötti viszonyt. Például egy gyakorlati kérdés: az IKESzO „Református Ifjúság“ címen falusi ifjúsági lapot indított meg. Minden királyhágómelléki szenior, aki ezt a lapot pártolja és gyülekezetébe bevezeti, ezzel kerületi ifjúsági lapunk, a „Református Jövő“ érdekeit és ezzel kerületi ifjúsági munkánkat sérti és gyöngíti. Szó van nálunk egy „Baráti Közösség“ kiépítéséről is. Ennek hivatalos helyről ismertett elgondolása megegyezik általában a Szénior osztályunk szervezetével, munkásságával, csak szélesebb alapokra kívánja fektetni azt. Előbbi esetben a királyhágómelléki szenior tag dilemmába kerül, utóbbiban pedig olyan két egyesületbe, melyek mindaddig, míg viszonyuk tisztázva nincsen, egymást feleslegessé teszik.

Mindenekelőtt tehát azt kell kétoldalról megállapítani, hogy van-e az IKESzO-nak Erdélyben túl ható munkássága, azaz vannak-e királyhágómelléki tagjai és ezeknek, mint ilyeneknek mik a feladatai? A magam részéről jól tudom, hogy a két kerület szelleme és lelkisége között nagy a különbség, de nem látom be annak szük-

ségességét, hogy ez a különbség szakadékot vonjon kö-
zénk. Vagy ha már az árok természetétől fogva megvan,
legalább minél több hídat építsünk feléje — nem pedig
a meglévőket is feléjük. A két terület közötti éles
megkülönböztetés sajnos megvan, amennyiben tehát az
ifjúsági munkánk területi, már csak mint ilyen léphet
kapcsolatba az IKE-vel, akár erdélyi területi, akár pe-
dig kerületeken felül álló is az. A külön utak és önálló
munkák szabadságát ifjúsági munkánkra nézve az IKE-nek
el kell ismernie és munkájában szem előtt kell tartania.
Másképp azonban kerületünknek is be kell látnia, hogy
mindaddig, míg külön teológiai fakultása nincsen, a
világosságát azért is csak Erdélyből kell várnia, mert a
*kolozsvári teológia szükségképpen az egyetemes roma-
ni református egyháznak szellemi középpontja*, intéz-
ményeire, lapjaira nekünk is szükségünk van. Kerüle-
tünk és ezzel egyetemes református egyházunknak hát-
ranyára és kárára volna, ha mi az önállóságunkat úgy
értelmeznénk, hogy mindazzal, ami erdélyi, szakítani kell.
Már pedig nyilvánvaló, hogy az IKE, IKESzO, Ifjú Er-
dély, Kálvinista Világ akár közvetve, akár közvetlenül
a teológia szellemi irányítása alatt állanak. Mint ilye-
nekre, nekünk is szükségünk van szolgáltatukra és köte-
lesek vagyunk támogatni őket mindaddig és abban a
mértékben, amíg és amilyen mértékben regionalizmusba,
az egyetemes érdekek rovására nem súlyednek.

Végvár.

Orth Imre.

SZEMÉLYI HIREK

Orth Imre, végvári lelkész szenior testvérünk há-
zasságát a közelmúltban Imre nevű fiával áldotta meg
az Isten.

M. Nagy Ottó, zilahi vallásnár, szenior társunk
Ruth nevű leánya az egyik legfiatalabb szenior csemete.

Babos Sándor legfrissebb levelét Kolombóból
postázta szeptember 19-ről. Az eddigi útát szerencse-
sen, minden nagyobb tengeri betegség nélkül tette meg.
Isten segítségével már Mandzsuriában van. A megér-
kezéséről szóló értesítés megérkezéséhez azonban még
pár hétre van szükség.

Az Ifjú Erdély iratterjesztése régóta betöltésre váró
hézagot tölt ki, amikor a napokban megjelenteti *Mózes
András és Kése Attila*, két falusi lelképásztor magyar
történelem könyvét. Ez a két lelképásztor már régebb
idő óta rendszeresen tanította a magyar történelmet a
saját gyülekezetében. Az ifjúság és falusi gyülekezetek
részére igazán elsőrangú munkát adnak. Az IKE cso-
portoknak ez a könyv hivatalos vezérfonala.

M. Nagy Ottó, vallásnár magyarra fordította dr.
Mann Traugott Eretnység és Tisztaság c. szexuális nevel-
lés alapkérdéseivel foglalkozó művét. A napokban meg-
jelentő munka szintén az IKE munka hivatalosan kiadott
vezérfonala. Szénior társaink figyelmét nyomatékosan
felhívjuk mindkét munkára. Ez a könyv is az Ifjú Erdély
kiadásában jelenik meg.

**A budapesti református egyházmegye folyó évi
október 12-én tartotta meg rendez évi közgyűlést Bu-
dapesten. Közének után Szabó Imre esperes bibliát
olvasott, majd Némethy Károly felsőházi tag mondott
érdekes megnyitót. Beszélt az egyházi adóreformról,
majd különböző egyházi ügyek ismertetése után a kö-
vetkezőket mondotta:**

— *velem együtt sok jó magyar református ember
bizonyára régóta fájjalja, hogy Szent István-napján
nincs egy közös és általános igazi magyar emlék-
ünnep. Ha érezhetjük ennek hiányát a régi, boldogabb
időkben, kétszeresen érezhetjük ma, ebben a katasz-
trófálsan fájdalmas időszakban, amikor évenként egy-
szer ugyanazon nagy elgondolás szolgáltatásban talál-
kozhatnánk és minden páripolitikai, társadalmi, nemze-
tiségi, szociális és vallásfelekezeti elkülönülést félre-
tétetésével, legalább is eszményileg egy és ugyanazon
oltáron áldozhatna minden jó magyar ember.*

*Ezután arról beszélt, hogy teljes mértékben he-
lyesli azt a kezdeményezést, amely István király nap-
jának hivatalos nemzeti ünneppé való tételét
célozza. István király, ez a nagy magyar ember épen
úgy a reformátusoké, mint más vallásu testvéreinké,
tehát az ő ünneplésében mindenki résztvehet.*

**A feketicsi (Jugoszlávia) árvaház, — melyet
Ágoston Sándor most megválasztott püspök hi-
vott életre — szeptember 10-én tartotta 10 éves
jubileumát. Ágoston Sándor püspök számolt be
az árvaház 10 éves múltjáról. Ez idő alatt több,
mint 100 árvát neveltek az árvaházban. Másfél-
millió dínár (négy és félmillió lej) gyűlt össze
erre a célra a református hívek adományaiból,
amely adományokat évről-évre az 54 egyház-
község presbiteriuma gyűjtötte össze. Nagyon
jellemző ennek az árvaháznak a 10 év alatti
összedíltott költségvetés is, ahol 100—120 000
dínár van kiadásként előirányozva, míg a fede-
zet rovatban csak ennyi áll: „Krisztusi szere-
tetből fakadó adakozás.“**

Idrányi Barna szlovenszki református püspök, akl
ez év (tavaszán), május 10-én választatott meg Péter
Mihály örökébe, folyó évi szeptember 22-én 72 éves
korában Göncön elhalt.

Debrecenben folyó évi szeptember 25—30 napjain
lelkésztovábbképző tanfolyamot tartottak. Az előadá-
soknak, illetve bibliai tanulmányoknak az előadói: dr.
Révész Imre, dr. Kállay Kálmán, dr. Vargha Zsigmond,
dr. Vasady Béla, Csikesz Sándor és dr. Erdős Károly
voltak.

Oroszországban azok a gyárak, amelyek rossz
árut készítenek, „szégyenrendjelet“ kapnak. Ezt az orosz
rádió minden hallgatójának tudomására hozzák. Így
akarja a Szovjet elérni, hogy minden munkása jól igye-
kezzék nyujtani.

Az orosz tanácsköztársaságból hírek érkeznek
a népbiztosok (Sztalin, Jaroszlavszki és Lukacevszki)
tanácsának egy újabb rendeletéről. Ez a rendelet a val-
lás teljes kiirtására s az egyház teljes megsemmisíté-
sére irányul. Az első évben, mely már le is telt, meg
kell kezdeni a templomok és imaházak bezárását, amit
1937 tavaszáig be is kell fejezni. A második évben
(1933—34) a családokon belül kell az összes vallásos
„sejteket“ megszüntetni s egyidejűleg az állami hivata-
lokból és üzemekből el kell távolítani az összes val-
lással foglalkozó embereket. El kell tiltani az egész
vallásos irodalmat és minden vallási szokást. A harma-
dik évben (1934—35) üzembe kell helyezni az Isten-
telen sejteket (Tudjuk, hogy a tanácsköztársasági, bol-
seviki szervezkedésnek a sejtek képezik külföldön is
— sajnos, nálunk is — az alapját. Fő jellegzetessége
e szervezkedésnek az, hogy minden kis csoport csak
egy másikhoz kapcsolódik s a továbbiakról nem tud.
Így akarják megelőzni azt, hogy az egész mozgalmat
megismerhesse és megállíthassa a külföldi államok rend-
őrsége.) Eddig az évig legalább is 150 vallásellenes fil-
met kell készíteni, melyeket főképpen az iskolákban kell
előadni. A vallási cselekmények szolgáltatásban álló em-
bereket, ha tevékenységüket nem akarnák abbahagyni,
a tanácsköztársaság területéről száműzni kell. A negye-
dik évben (1935—36) át kell adni minden templomépü-
letet, zsinagógát és kápolnát a helyi hatóságoknak s át
kell alakítani őket mozikká, klubházakká stb. Az utolsó
évben (1936—37) be kell fejezni az ötéves munkát az-
zal a remélt eredménnyel, hogy a nép szívéből minden
vallási fogalom kialszik.

Jellemző, hogy ugyanakkor, amikor a bolsevista
gazdasági politikát a viszonyok kényszerítő hatása alatt
bizonyos fokig enyhítették, a bolsevista kultúrpolitikát
a legszélsőségesebben meg akarják valósítani. Epp így
jellemző az is, hogy ezt az Isten elleni ötéves hadjárat.

tervet nem a harcoló istentelenek szövetsége állapította meg, mint az eddigi vallásellenes mozgalmakat, hanem a tanácsköztársaság legfőbb állami hatósága.

A német egyetemek theologiai fakultásainak tanárai öt pontban foglalták össze a hitlerizmusnak az evangélikus egyházba belenyúló árja paragrafus elleni tiltakozásukat. E paragrafus ugyanis megtiltja az evangélikus egyházaknak, hogy lelkészi vagy tisztviselői pozícióba olyanok kerülhessenek, akik valamikor nem tartoztak az árja fajhoz, vagy akiknek árja származása kétségbe vonható. E törvény szerint azok, akiknek legtávolabbi származása is a faji gondolat szempontjából homályos, azonnal eltávolítandók helyükről. Ezt a nyilatkozatot a következők írták alá: Brandt (Bethel), Bultmann (Marburg), Diesmann (Berlin), Jülicher (Marburg), Liesmann (Berlin), Windisch (Kiel), Schmitz (Münster), Luechen (Frankfurt), Jeremias (Greifswald). Valamennyen egyetemi professzorok. Öt pontjukban a következőkben szegedik le álláspontjukat:

1. Az új testamentum szerint a keresztyén egyház zsidókból és pogányokból álló gyülekezet, amely tagjai által válik láthatóvá.

5. Az új testamentum szerint ehez az egyházhoz való tartozás csupán az egyháztagok hitétől és megkeresztelkedésétől függ. Zsidók és pogányok egyformán hívökké és egyháztagokká válhatnak és részesülhetnek a keresztségben.

3. Az új testamentum szerint zsidók és pogányok elvben egyformán alkalmasak és jogosultak arra, hogy egyházi hivatalokat viselhessenek, ha keresztségben részesültek már. Egyházi hivatalokra való alkalmatlanságuknak feltétele egyedül a hitük, az életük és a személyi kvalitásuk lehet és e feltételeket csupán az egyház bírálhatja el.

4. Az egyház létezését a Szentléleknek köszönheti. Az Isten az, aki az igehirdetés által közölt hallható eszméjével és a keresztség látható jelével mindenfajta és minden nemzeiségi ember közül egy közös egyházat hívott létre, amelynek tagjai Krisztusnak, az egyház láthatatlan vezérének testéhez tartoznak és mint ennek a testnek közös tagjai, egymással is testvéri közösségbe tartoznak.

5. Mindezen okoknál fogva nekünk ez a véleményünk, hogy a keresztyén egyház sem tanításában, sem életében ezeket a szempontokat figyelmen kívül nem hagyhatja.

Hermann Mulert k'eli egyetemi tanár még egy külön nyilatkozatot is tett, amely főként Hitler azon törvénye ellen emel kifogást, amely úgy rendelkezik, hogy a lelkészi hivatalokat csupán kinevezés útján lehet betölteni. Azt mondja, hogy a felülről jövő kinevezésekkel, ezzel a hierarchikus joggal az evangélikus egyháznak demokratikus lényegét meghamisítják, éppen most és éppen Németországban, amikor Luther Márton születésének 450. évfordulóján kellene Luther szellemének demonstrálásával ünnepelni. Ezek az intézkedések azonban nem Luther szellemében készültek, hanem az egyházat beletaszítják egy olyan szakadékba, amely nem protestáns szellemű és nem lehet sohasem népszerű.

Esztergomban a hercegprímás kertjében ásás közben nagyjelentőségű leletre bukkantak. Egy sírköve, amelynek felirata bizonyítja, hogy Krisztus után a III. században ott egy zsidó férfit temettek el. A felirat ugyan latin, de a héber jelvények és a szöveg kétségtelenül bizonyítja a kort és azt a körülményt, hogy az elhunyt zsidó vallású volt.

Az érdekes sírkövet alaposan megvizsgálták hazai és külföldi tudósok. A régészek megállapították, hogy a hercegprímás kertjének helyén valószínűleg egy egész zsidó temető volt, ahová azokat a zsidókat temették, akik a rómaiakkal együtt jöttek Pannóniába. Valószínűnek tartják, hogy ezek a zsidók azoknak az utódai voltak, akiket Titus Jeruzsálem elpusztítása után fogolyként Rómába vitt. Azok ott is maradtak, majd később a római birodalom gyarmataiba szétszóródtak.

Az Esztergomban talált sírkő nem bizonyít kevesebbet, mint azt, hogy Magyarország területén a honfoglalás előtt 600 évvel éltek már zsidók.

Oroszország és a Vatikán között létesítendő konkordátum háttere az, hogy Oroszországot Japán felől olyan veszély fenyegeti, hogy kénytelen legnagyobb európai ellenségeivel, még a Vatikánnal is békét kötni, ha nem akarja kitenni magát egy hátbatámadás veszélyének. A Vatikán részéről nem zárkoznak el a békekötés elől, miután mint a Vatikánban működő orosz komité elnöke, d'Herbigny püspök kijelentette: „a katolikus egyház nem törődik a különböző államokban fennálló kormányzati rendszerrel, hanem egyedül a hívek lelki-világával“. Amennyiben a Vatikán garanciát kap, hogy a katolikus papok szabadon működhetnek Oroszországban, vagy egyelőre legalább is Oroszország egyes területein, úgy szívesen ad viszont garanciát arra nézve, hogy nem ártja bele magát az orosz kormányzat rendjébe.

Hogy a Vatikánban milyen rendszeres munka folyik Oroszország katolizálására, arra jellemző, hogy máris több, mint másfélszer kiütően kiképzett, oroszul beszélő pap és misszionárius várja a kellő pillanatot, amikor elindulhat a Volga mentére. Az orosz-vatikáni konkordátum megkötése olyan óriási jelentőségű esemény lenne a katolikus egyház életében, amelyhez fogható évszázadok óta nem történt. Nem jelentene ugyanis kevesebbet, mint az ateista propaganda révén teljesen vallástalan, sőt vallásellenes Oroszországban a római katolikus egyház hirdethetné egyedül Krisztus tanait. Ez részben a katolicizmus nagyarányú előtörése, részben pedig az ortodox egyház súlyos veresége lenne.

Az Erdélyi Református Egyházkerület Elnöksége a folyó évi rendes egyházkerületi közgyűlést Kolozsvárra, a Theologiai fakultás dísztermében 1933 november 25-ik és következő napjaira tűzte ki.

A közgyűlés főbb tárgyai:

1. Püspöki és igazgatótanácsi jelentések.
2. Ifjú lelkészek felszentelése.
3. Az egyházkerület 1931. és 1932. évi számadása, 1933. és 1934. évi költségvetése.
4. A nyugdíjintézet 1931. és 1932. évi számadása, 1933. és 1934. évi költségvetése.
5. Általános tisztújítás.
6. Egyházi, iskolai és nyugdíjintézeti folyóügyek.
7. Bizottsági jelentések.

A nádasdaráci református gyülekezetünk folyó évi szeptember 17-én szentelte fel 700 éves megújított öreg templomát és a háboruban elrekvirált harang helyett, újonnan beszerzett új harangjukat.

Szilágyballa református népe a mai nehéz idők dacára, most épített két tantermes új iskolát és egy három szobás tanítói lakot. A szükséges pénzt úgy hozták össze, hogy a módosabb gazdák az egyházi adón kívül fejenként 5000 leit vállaltak magukra, de még a legszegényebb emberre is 450 lei hozzájárulási összeg esett. A szükséges kézművesi munkát pedig a helybéli iparosok díjtalanul adták, míg a kézi és fogatosnapszámok az egyházközség híveitől került elő.

Kövári Lászlónak, a kiváló történetírónak szülőházát Tordán emléktáblával jelölik meg.

Farkas István a tiszántúli református egyházkerület püspöke egyházkerületi látogatási körútján Ricsére érkezett. A református lelkész üdvözlő szavai után, a katolikus lelkész köszöntötte a püspököt, aki azzal válaszolt, hogy a kézfogásnak eredetileg az volt a je-

lentősége, hogy a hátratett kezét megmutatta és bizonyította be, hogy nincs benne fegyver. De a római katolikus lelkész és református püspök kézfogása azt jelenti, hogy nemcsak fegyver nincs nála, hanem egyben a szeretet jegyében is találkozni. Szomorúságunkban is szembetűnő a magyar élet, ha a kereszt és a csillag összehajolna. A zsidó főrabbi üdvözlésére a püspök azt válaszolta, hogyha a zsidóság nemzetközi kapcsolatokat kíván, ne várja, hogy itt áldott legyen az élete. De ha szereti és él azért a hazáért, mely neki kenyeret ad, úgy a nemzet megbecsült része. A törvényvallásának népe ne legyen rendbontó. A Jehova lesújtott a hitelhagyottakra, de az ígért földjére vezette azokat, akik a hitet megtartották. A magyarok Istenje is segíti azt, aki szereti ezt a földet, de lesújt azokra és szétszórja, akik életére törnek.

Purgly László ág. hitv. ev. felügyelő beiktatása. A romániai zsinat-presbiteri rendszertől ág. hitv. ev. egyház közgyűlése f. évi október 12-én iktatta be hivatalába az aradi ev. templomban új kerületi felügyelőjét, Purgly László földbírtokost. A felemelő és mály ünnepi hangulatú aktust Frint Lajos szuperintendens, Materny Imre és Nikodémusz Károly főesperesek végezték. Frint Lajos szuperintendens lendületes beszédben foglalkozott azokkal a súlyos feladatokkal, amelyek az ev. egyház életében az új felügyelőre várnak. Purgly László pedig komoly bizonyosságot tett arról a belső elhivatottságról, amelyre őt élő hite és ősi családi hagyományai kötelezik. — A kolozsvári református teológiai Fakultás, annál a benső kapcsolatánál fogva, amelyben az ág. hitv. ev. egyházzal van, amennyiben már eddig több, mint húsz lelkipásztort adott az ev. egyháznak, örömmel engedett a meghívásnak és a beiktató ünnepségen dr. Tavasz Sándor professzorral képviselte magát. Purgly László munkásságára Isten áldását kívánjuk abban a boldog örömben, hogy benne az erdélyi magyar protestánsizmus egyik legkiválóbb fiát állította Isten az ő erdélyi ügyének szolgálatába!

A kalotaszegi református egyházmegye Bánffy-hunyadon újonnan létesített néprajzi muzeumát mezőgazdasági és népipari kiállítással kapcsolatosan fényes ünnepségek között adták át folyó évi október hó 15-én a forgalomnak. A megnyitás alkalmából a többek között dr. Ravasz László dunamelléki református püspök az alábbi szövegű üdvözlő levelet küldötte:

„Néprajzi muzeumok létesítése, a mai kornak szinte váratlan erővel megjelenő szüksége. Éppen ez a korszak az, amelyben a nép, mint néprajzi adottság kezd megszűnni. A művelődés egyformásit, közös kaptafára formál mindent s a nép helyét állampolgárok, kisebbségek vagy többségek, gazdasági és politikai pártok, osztályok foglalják el. Amint a népviselet eltűnik s helyébe nemzetközi forma-ruha lép, amint a népdalokat fenyegeti a gépművészet, amint a lakás külső kéne és belső képe elveszíti néprajzi egyéniségét és közös mintára épül mindent, úgy szegényül meg a nép lelke, veszíti el egyéniségét, hull le minden művészi elem átöröklött életformáiról s lesz a népből proletár tömeg. Miatán pedig az emberi szellem kollektív műalkotásai közül azok a legérdekesebbek, amelyeket maga a nép teremtett, akár költészetben, zenében, iparművészetben, akár életformákban: kétségtelen dolog, hogy a muzeálásnak legsürgősebb feladata ezt a roppant kincset megmenteni addig, amíg el nem vész. A nagy átvédésből ki kell ragadni azokat a dokumentumokat, amelyekért érdemes volt valaha népek lenni.

Mennyivel fontosabb és sürgősebb az ilyen néprajzi műemlékek megőrzése olyan helyen, ahol a népi jellegét nemcsak a kor általános elszíntelenítő törekvése veszélyezteti, hanem kisebbségi sorsa lévén, nagyon komoly politikai erők is, akár mint imponderabilmek, akár mint kormányzati program, halálosan fenyegetik.

De ha ezt a szempontot figyelmen kívül hagyjuk, még mindig van két döntő indok, amely előtt mindenkinek meg kell hajolni. Az egyik az, hogy minden néprajzi tárgy egyszerre mind művészi alkotás is. Akármilyen egyszerű, akármilyen gyermeketeg, egy patkó vagy egy kalapácsnyél legyen is, élő darabja egy olyan kollektív műtárgynak, amelyben egy nép ihlete és lelke valósul meg. A kalotaszegi népet különösen művészi tehetsége emeli ki még a többi magyar vidék népe közül is s ennek a léleknek minden alkotásán a szépségnek csókja fénylik. Ez a fény olyan világosság, amelyet csak kiváltságos szemek látnak meg, mások úgy bámulnak rá, mint a vak ember a mécsesbe. Ezért a titokzatos csóként drága minden darabja ennek a muzeumnak.

A másik döntő ok az, hogy itt minden darab tárgy a magyar léleknek alkotása. Még ha csunya volna, még ha szegyenkeznénk miatta, még ha nevetne a világ érte, akkor is kötelességünk gyűjteni, megőrizni s késő nemzedék számára áttestálni annak a magyar géniuszunk alkotásait, amelyet sohasem értett meg a körülötte lévő világ. Ez a magyar adottság ajándék is és kereszt is e földön. Ezért úgy kell megbecsülni, hogy kereszt voltát boldogan hordozzuk, a benne rejlő ajándék nagy voltáért. Végül ezzel a hajlékkal egy nagy kalotaszegi magyar ember programja valósul meg. Abban a nemzedékben, amelyet én is átéltem, egy embert ismertem, akinek Kalotaszeg számára szociálpedagógia programja volt. A többi kedves és értékes ember szerette Kalotaszegét, képviselte, egyik-másik vonatkozásában hűségesen szolgálta, de annak a férfinak, akiről beszélek, egész Kalotaszegre nézve átfogó és egységes programja volt. Ennek a programnak egyik része a néprajzi muzeum s most, mikor tető alá került ez a gondolat, idézzük fel kegyeletes emlékét: dr. Albrecht Lajosnak.

A szegedi presbiterium bibliák beszerzését határozta el, hogy a hívek a lectiót együtt olvashassák a lelkésszel. Ugyancsak bibliával ajándékozta meg az egyház a templomban esküvő új párokat.

A miskolczi egyház szociális missziója a nyár folyamán is teljesítette áldásos működését. A misszió munkásai kertek műveltek és ennek jövedelméből a nyáron is 20 gyermeket láttak el élelemmel.

A kolozsvári református teológiára a folyó tanévben 121 hallgató iratkozott be, a kolozsvári református kollégiumba összesen 368 növendék, míg a kolozsvári négy elemi iskolába összesen 920.

Palesztina lakossága az utóbbi 10 esztendő alatt 750 ezerrel több, mint egy millióra szaporodott. E lakosságból 90.000 keresztyén, 175.000 zsidó és a többi mohamedán. Az utolsó 10 esztendőben a legnagyobb arányban főleg bevándorlás folytán, a zsidók szaporodtak, akiknek a száma megkétszereződött.

Szerkesztői üzenetek.

O. I. Végvár. Cikketek mai számunkban hozzuk. Örvendek családi gondjaidnak és Isten áldását kívánom azokra, de kérlek, ne feledkezzél meg azokról a tudományos teológiai gondokról sem, amelyeknek előbb voltál szerelmese.

D. Gy. Árapatak. Igért cikkeidet várom, ha előbb nem, legalább az új évfolyam számára. A Brunner-könyvet megkaptam, de számlát nem küldötték.

B. D. Szv. Cikketek közlöm. Köszönöm a híreket. Mondd meg a mi szeretett barátunknak, hogy ha megadunk valamit a keresztyénségünkre, akkor jobb megaláztatásokat szenvedünk, mint ellenséges indulatú megaláztatásokat végezuünk.

A szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.